

УКРАЇНСЬКА МОВА. БУКВАР

(у 5-ти частинах)

№	Тема уроку	№ стор.	Дата
1-2	Добридень, школо! Знайомство з посібником «Українська мова. Буквар», 1 клас (у 5-и частинах). Вірш «Я — українська дитина». Правила сидіння за партою.	5	
3-4	Знайомимося, спілкуємося.	8	
5-6	Слова нáзви предметів. Що? Хто?	10	
7-8	Слова-нáзви ознак. Який? Яка? Яке? Які?	12	
9-10	Слова — назви дій предметів (<i>що робити?</i>). Слова, що називають кількість предметів (<i>скільки?</i>).	14	
11-12	Речення. Знаки в кінці речень (., ?, !).	16	
13-14	Службові слова (<i>у, в, на, за, під, еред, через, між</i>). Українська народна казка «Рукавичка».	20	
15-16	Склад. наголос. Українська народна казка «Івасик-Телесик».	23	
17-18	Звук. Голосні та приголосні звуки. Українська народна казка «Яйце-райце».	26	
19-20	Приголосні тверді та м'які звуки.	30	
21-24	Звук [а]. Буква А, а.	33	
25-28	Звук [о]. Буква О, о.	39	
29-32	Звук [у]. Буква у, У.	44	
33-36	Звук [і]. Буква і, І.	48	
37-40	Звук [и]. Буква И, и	54	
41-44	Звук [е]. Буква Е, е.	58	
45-48	Звук [м], [м']. Буква М, м.	64	
49-52	Звуки [л], [л']. Буква Л, л.	71	
53-56	Звук [н], [н']. Буква Н, н.	78	
57-60	Звуки [в], [в']. Буква В, в.	83	
61-64	Звуки [б], [б']. Буква Б, б.	89	
65-68	Звуки [п], [п']. Буква П, п.	95	
69-72	Звуки [д], [д']. Буква Д, д	101	
73-76	Звуки [т], [т']. Літера Т, т.	107	
77-80	Звуки [р], [р']. Буква Р, р.)	112	
81-84	Звуки [г] [г']. Букви Г, г.	118	
85-88	Звуки [к], [к']. Буква К, к.	125	
89-92	Звуки [х] [х']. Буква Х, х.	131	
93-96	Звуки [с] [с']. Буква С, с.	137	
97-100	Звуки [з], [зп']. Буква З, з.	143	

100-101	Буква Ь (Знак м'якшення).	149	
102-105	Звуки [ж], [ж'] . Буква Ж, ж.)	153	
106-107	Звуки [дж] [дж'] .	161	
108-109	Звуки [дз] [дз'] .	165	
110-111	Звуки [г] [г'] , Буква Г, г.	170	
112-115	Звук [й] . Буква Й, й.	174	
116-119	Звуки [ч] [ч'] . Буква Ч, ч.	180	
120-123	Звуки [ц], [ц'] . Буква Ц, ц.	187	
124-127	Буква я, Я.	194	
127-130	Звук [ш], [ш'] . Буква ш, Ш.	200	
131-134	Буква Щ, щ. Позначення нею звуків [щч].	207	
135-138	Буква ю, Ю.	214	
139-142	Буква Є, є.	221	
143-146	Буква Ї, ї.	229	
147-150	Звуки [ф], [ф'] , Буква Ф, ф.	236	
151-154	Апостроф.	245	
155-156	Весняний ранок.	255	
157-158	Дорогою до школи.	258	
159-160	Вже веселка в небі грає	261	
161-162	З ранку до вечора...	265	
163-164	День лягає на відпочинок...	268	
165-166	Мова моя.	271	
166-167	У світі казок. Українська народна казка «Курочка Ряба».	274	
168-169	У світі казок. Українська народна казка «Колобок».	277	
170-171	У світі казок. Українська народна казка «Колосок»	281	
172-173	У світі казок. Українська народна казка «Рукавичка».	284	
174-175	Я складаю слова.	287	

УРОКИ 1–2

Дата _____

Клас _____

Тема. Добридень, школо! Знайомство з посібником «Українська мова. Буквар», 1 клас (у 5-и частинах). Вірш «Я — українська дитина». Правила сидіння за партою.

Додатковий матеріал до уроку

Мета. Ознайомити учнів з посібником «Українська мова. Буквар», 1 клас (у 5-и частинах); розширити знання про школу, клас; ознайомити з правилами поведінки в школі, сидіння за партою; ознайомитися з рівнем сформованості мовлення учнів; розвивати бажання вчитися.

Обладнання. Ілюстрації про школу, символи України, казкові герої, квіточки з іменем та прізвищем учнів класу.

Очікувані результати.

Учень/учениця:

- з увагою *сприймає* усні репліки й доречно *реагує* на усну інформацію в діалозі;
- *має* або *добирає* ілюстрації, *створює* мапу думок до почутого;
- *розповідає* про те, що зацікавило в усному повідомленні;
- *ставить* запитання за змістом тексту для уточнення свого розуміння;
- *знаходить* у тексті невідомі слова, *робить* спроби *пояснити* їхнє значення, виходячи з контексту;
- *імпровізує* з інтонацією, тембром та силою голосу, відтворюючи репліки вірша.

Хід уроку

I. Організаційний момент. Ранкова зустріч.

(Діти стають у коло, повторюють вірш за вчителем, показують рухи.)

Доброго ранку вам, друзі,
Сонечку, квіточці в лузі,
Дощику, вітрику,
Хмарці біленькій,
Доброго ранку
Вкраїні рідненькій!

II. Знайомство з посібником «Українська мова. Буквар», 1 клас (у 5-и частинах).

1. Бесіда.

- Хто з вас любить слухати казки, розглядати малюнки?
- А які книжки вам найбільше подобаються?
- А хто зазвичай вам читає?
- У ранньому дитинстві ви вперше познайомилися з книгою. Ви любите розглядати малюнки, слухати, коли вам читають старші. Але ви вже школярі і скоро навчитесь читати самостійно. І допоможе вам у цьому «Буквар» — це перший підручник кожного учня. З «Букваря» починається шлях у цікавий світ книги, світ знань. Сьогодні важко собі уявити життя без книг. Вони допомагають нам дізнаватися про навколишній світ, про мешканців морів і океанів, про життя інших людей, дізнатися про наше минуле й інші цікаві речі. Книги — це справжня скарбничка мудрості. Недаремно здавна люди збирали книги, створювали бібліотеки. Народна мудрість каже, що книга вчить, як на світі жити.

2. Розглядання учнями обкладинки, форзаців, умовних позначень.

- Що зображено на обкладинці?
- Які кольори переважають?
- Як ви думаєте, чому художниця зобразила букви на сонячних промінчиках?
- Які умовні позначення допоможуть вам орієнтуватися на сторінках посібника?

- А чому прикрасила обкладинку орнаментом?
- Може, хтось із вас прочитає, хто автор вашого посібника «Українська мова. Буквар»? (*Марія Чумарна написала понад 70 книг, з них 23 книги для дітей.*)

3. Вправа «Сонечко».

(На дошці намальоване сонечко з промінчиками, діти вибирають із запропонованих картинок ті, на які вони б хотіли, щоб світило сонечко: річка, ліс, хата, поле, діти тощо і прикріплюють їх до промінчиків).

4. Знайомство з учнями.

- Для того, щоб ви швидше запам'ятали одне одного і подружилися, ми «сплетемо» віночок дружби.

Вчитель дає кожній дитині квіточку, на якій написано ім'я і прізвище дитини. Учні по черзі виходять до дошки і в прорізи на плакаті вставляють квіточки, називаючи своє ім'я та прізвище.

5. Ознайомлення учнів з правилами поведінки на уроці та в школі.

Вчитель повідомляє про основні правила поведінки на уроці (*як і коли вставати та сидіти, у яких випадках піднімати руку, як відповідати на запитання вчителя*). Учні вправляються у засвоєнні цих правил.

6. Розгляд зображень державних символів України (на форзаці).

Називання кольорів Прапора України, Розгляд Герба України. Можна включити фонозапис. Нагадування про правила поведінки під час звучання Гімну України.

III. Фізкультхвилинка.

Встало вранці ясне сонце,
Заглядало у віконце.
Ми до нього потяглися,
За промінчики взялися.
Встали-сіли, встали-сіли.
От і вже розвеселились!

IV. Робота з посібником (Ч. 1, с. 4-5).

1. Опрацювання вірша «Я — українська дитина».

1) Робота над ілюстрацією до вірша.

- Якими зображені діти?
- В чому вони одягнені?
- Що діти тримають у руках?

2) Читання вірша вчителем, бесіда за його змістом.

- Про кого йде мова у вірші?
- Хто з вас вважає себе українською дитиною?
- Якою має бути українська дитина?
- Що буде вивчати дитина ?
- Де дзвенять голоси усіх українців?

3) Читання за вчителем, заучування напам'ять.

2. Розвиток зв'язного мовлення.

Розглянути малюнок (зверху на с. 5). Розказати, що там зображено. Чому потрібно ходити до школи? (*Відповіді учнів.*)

3. Бесіда.

Правила сидіння за партою під час письма. Правила користування письмовим приладдям. Положення ручки (*олівця*) в руці під час письма.

4. Виконання завдань за зразком. Проведення горизонтальних ліній за пунктиром і самостійно.

Учитель повільно виконує вправи на дошці і пояснює процес написання, розповідає учням про призначення стрілок у зразках.

5. Наведення малюнків за пунктирними лініями (сонце, хмари, літак). Розфарбовування.

V. Підсумок уроку.

1. Відповіді на запитання.

- Із яким посібником ви сьогодні ознайомилися?
- Що вам найбільше сподобалося?
- Про що ви дізналися?

2. Слово вчителя.

- Ми — українці. У нас є своя вільна і незалежна держава — Україна, є рідна державна українська мова. А мова в нас красива і багата, мелодійна і щира, як і душа українського народу. Народ наш завжди славився працелюбністю, ширістю, добротою і щедрістю, веселим характером, а ще мелодійною і чарівною піснею. Бо завжди в Україні співали всі — дорослі й діти, навіть на старості літ пісня не сходила з вуст людини, бо з нею легше було жити, у ній можна було передати любов і тугу, щастя і радість, свої мрії і надії. Ану ж послухаймо нашу рідну українську пісню. *(Звучить в запису українська пісня)*. Гарна пісня, правда? Відразу настрої піднімається. Це наша рідна українська пісня. Яке чарівне звучання і рідні слова, зрозумілі й гарні, рідні. А рідною українською мовою людина не тільки розмовляє, але й мислить, думає. І навіть коли людина знає багато мов, вміє розмовляти ними, то мислить вона завжди тільки рідною, одною.

Дата _____
Клас _____

УРОКИ 3–4

Додатковий
матеріал до уроку

Тема. Знайомимося, спілкуємося.

Мета. Вчити учнів знайомитися, вживаючи слова ввічливості; ознайомити з основними правилами спілкування; збагачувати словниковий запас; розвивати навички дотримання норм мовленнєвого етикету; виховувати повагу і доброзичливість до однолітків; продовжити вчити правильно тримати ручку, олівець; виробляти навички правильного сидіння за партою; виховувати охайність, уважність.

Обладнання. Таблиця «Слова ввічливості», ілюстрації по темі.

Очікувані результати.

Учень/учениця:

- *сприймає* монологічне висловлення тексту;
- *малює* або *добирає* ілюстрації;
- *виділяє* голосом ключові слова і фрази у власному усному висловлюванні;
- *розповідає* про свої враження (*почуття та емоції*) від змісту тексту;
- *обирає* для написання відповідне оформлення.

Хід уроку

I. Організаційний момент. Ранкова зустріч.

Поділюсь я з вами,
що я нині бачив:
як над містом сходить
сонечко гаряче!

Діти по колу продовжують ділитися враженнями:

- Поділюсь із вами, що я нині бачив/бачила...

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Слово вчителя.

- Учора ми з вами знайомилися. А для чого люди знайомляться? (*Міркування учнів.*)
- Сьогодні ми здійснимо мандрівку до Країни Ввічливості та Доброти. Перш ніж вирушити у подорож, що ми повинні зробити? (*Привітатися.*)
- Отже, привітаймося словами з пісні «Добрий день».

Треба дружно привітатись:
«Добрий день».
Дружно й голосно сказати:
«Добрий день».
Вліво, вправо поверніться,
усім мило посміхніться:
«Добрий день!» (*Тричі разом*)

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Ознайомлення зі словами ввічливості.

(Таблиця.)

2. Розігрування сценок вітання, знайомства.

- Які слова ввічливості будете вживати?

3. Ознайомлення із жестами (за ілюстраціями).

- Для чого нам потрібні жести?

IV. Робота з посібником. (Ч. 1, с. 6-8)

1. Розгляд малюнків на с. 6. Відповіді на запитання. Розігрування діалогів із вживанням слів ввічливості.

2. Фізкультхвилинка.

Щось не хочеться сидіти,
треба трішки відпочити.
Руки вгору, руки вниз,
на сусіда подивись,
Руки вгору, руки в боки
і зроби чотири кроки.

3. Повторення правил користування ручкою, олівцем.

Розповідь учителя.

- Відгайте загадку.

П'ять братів разом живуть, працюють.
Один одному допомагають,
Один одного поважають. *(Пальці на руці)*

- Згадайте, як звуться пальці на руці. *(Учні повторюють назви пальців).*
- Візьміть ручку в праву руку. *(Може хтось лівша — то в ліву руку).* Підніміть її. Лікоть поставте на парту. Ручку тримайте трьома пальцями — великим, вказівним і середнім, але писати допомагає вся рука. Ручка більше спирається на середній палець, а підтримується великим, а зверху — вказівним. Усі три пальці знаходяться на відстані ширини великого пальця від кінця ручки. Покладіть ручку на парту. Знову візьміть так, як шойно вчилися.

4. Правила сидіння за партою під час письма.

- Розгляньте плакат. Кого ви бачите на ньому? *(Хлопчика та дівчинку).* Вони показують вам, як треба сидіти за партою під час письма.

Сидіти треба зручно, ноги ставити на підлогу повною ступнею, спину тримати прямо, голову нахилити трошки вліво і вниз так, щоб бачити написане, лікті покласти на парту. Між партою та грудьми повинна бути відстань на ширину долоні.

(Учні вправляються у правильному сидінні за партою під час письма. Учитель стежить, допомагає тим, хто виконав щось неточно.)

5. Виконання вправ за зразком (с. 7).

Прямі горизонтальні, вертикальні, косі лінії.

6. Наведення малюнків за пунктирними лініями. Розфарбування.

Загадки.

- Є великий, є малий,
з вантажами, легковий.
По дорогах поспішає,
у собі людей катає. *(Автомобіль)*
- По маршруту вас везуть
і квиточки продають.
З вигляду продовгуватий,
але зовсім не рогатий. *(Автобус)*

- Про що ці загадки? *(Про транспорт)*
- Який ще транспорт ви знаєте?
- Для чого на сторінці зображено світлофор? А сонечко? *(Відповіді учнів.)*

7. Гра «Збери портфель» (с. 8).

а) Ознайомлення зі шкільним приладдям: книги, зошити, пенал, лінійка, ручка, олівець, стирачка та ін.

б) З'єднати стрілками малюнки із зображенням речей, необхідних у школі, із малюнком портфеля.

8. Виконання завдання за зразком (с. 8, внизу).

VI. Підсумок уроку.

- Що ми сьогодні робили на уроці?
- Які слова ввічливості запам'ятали?

Дата _____
Клас _____

УРОКИ 5–6

Додатковий
матеріал до уроку

Тема. Слова — назви предметів. *Що? Хто?* Українська народна казка «Курочка Ряба».

Мета. Розкрити уявлення учнів про номікативну роль слів, ознайомити практично зі словами — назвами предметів, які відповідають на питання *хто? що?*; закріпити знання учнів про овочі та фрукти; вчити писати заокруглені палички та прямі палички із заокругленням знизу і зверху; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати зв'язне мовлення; виховувати турботливе ставлення до свійських тварин.

Обладнання. Сюжетні та предметні картинки, ілюстрація до казки «Курочка Ряба» та «Котик та Півник».

Очікувані результати/

Учень/учениця:

- з увагою *сприймає* усні репліки й доречно *реагує* на усну інформацію в діалозі;
- *пояснює* роль ілюстрації для глибшого розуміння змісту тексту;
- *розповідає* про те, що вразило, зацікавило в тексті;
- свідомо *обирає* правильну позу перед початком письма;
- *пояснює* правильне положення ручки в руці.

Хід уроку

I. Організаційний момент. Ранкова зустріч.

Наш урок цікавим буде!
Казку люблять усі люди!
І дорослі, і малі,
Тобто — й наші школярі.
Будемо ми працювати
Й руку вправно піднімати.
Казка кличе нас усіх,
Починаємо мерщій!..

- Чи здогадалися ви, що ми будемо робити на уроці? (*Розповідати казку*).
- А щоб дізнатися, яка казка кличе сьогодні нас усіх, відгадайте загадку.

Маленьке, сіреньке,
Біди наробило,
Щось біле кругленьке
Хвостиком розбило.
Сумує бабуся і плаче,
Дідусь витирає сльозу,
А курочка кудкудаче:
«Я вам золоте принесу!»

II. Актуалізація опорних знань учнів.

- Чи знаєте ви казку «Курочка Ряба»? Зараз перевіримо. Пропоную пограти в гру «Слово заблукало». (*Вчитель читає казку з помилками, діти, прослухавши плутанину, розповідають, що в ній було неправильно і які слова «заблукали»*).
- Жила-була курочка Ряба і були в неї дід та баба. Купила баба яєчко. Дід бив, бив — не розбив. Баба била, била — не розбила. Мишка бігла, лапкою махнула, яєчко впало і розбилося. Дід сміється, баба свариться, а курочка кудкудаче: — Не плач, діду, не плач, бабо: знесу вам два яєчка, не прості, а золоті.

(Відповіді учнів.)

III. Вивчення нового матеріалу. Робота з посібником (с. 9-12).

1. Слухання української народної казки «Дід, баба та курочкаРяба».

(Можна читати або включити запис). Дати відповіді на запитання (с. 9).

2. Ознайомлення із словами — назвами предметів.

- Назвіть предмети, які є у класі?
- На яке питання вони відповідають? (Що?)
- Розкажіть про свою сім'ю. Назвіть членів своєї родини. Чи є у вас домашні тварини?
- Як ви думаєте, на яке питання відповідають ці слова? (Хто?)

3. Виконання завдання на с. 9 (внизу).

Назвати зображені предмети. Які слова відповідають на питання *що?*, а які — на питання *хто?*

Можна звернутися до казки курочка Ряба та назвати слова, які відповідають на питання *хто?*, *що?*

4. Виконання завдання за зразком (с. 10 зверху).

Письмо заокруглених ліній.

5. Повторення назв овочів та фруктів (с. 10, посередині).

6. Розповідь про дівчинку, яка годує свійських тварин. Назвати усіх цих тваринок.

- На яке питання відповідають ці слова? (с. 10, внизу).

7. Фізкультхвилинка.

Навколо дерев весело підемо.
Різні листочки дружно підберемо.
Відразу вгору піднінемо,
А потім їх підкинемо,
Нехай собі летять!

8. Робота над завданням до ілюстрації казки «Котик і Півник».

а) Відгадування загадок.

- В нього ніс в сметані й ротик.
Відгадайте, хто це? (Котик.)
- Подвійна борідка, важлива хода.
Раніше всіх встає, голосно співає. (Півник)
- В темнім лісі проживає,
хвіст рудий, пухнастий має.
Їй на місці не сидиться.
Як зовуть її? (Лисиця)

б) Розгляд ілюстрацій до казки (с. 11, зверху).

в) Слухання або читання казки «Котик і Півник». Відповіді на запитання.

г) Називання слів, що відповідають на питання *хто?*, *що?*

9. Робота в групах.

Наведення та розфарбування зображених предметів. Називання слів, що відповідають на питання *хто?*, *що?*

10. Робота на с. 12. Письмо паличок із заокругленням зверху і знизу.

Наведення та розфарбування малюнка.

IV. Підсумок уроку.

- Сьогодні на уроці ми називали...
- Розглядали ілюстрацію до ...

Дата _____
Клас _____

УРОКИ 7–8

Додатковий
матеріал до уроку

Тема. Слова — назви ознак. *Який? Яка? Яке? Які?*

Мета. Ознайоми учнів практично зі словами-назвами ознак; вчити ставити питання до цих слів; розширювати словниковий запас; вдосконалювати зв'язне мовлення; удосконалювати навички описувати різні предмети, класифікувати їх; ознайомити з українською народною піснею «Ходить гарбуз по городу».

Обладнання. Ілюстрації за темою; картки із зображенням овочів, фруктів, тварин, запис української народної пісні «Ходить гарбуз по городу».

Очікувані результати.

Учень/учениця:

- висловлює думку, що подобається в почутому, а що ні;
- пояснює роль ілюстрацій для глибшого розуміння змісту тексту;
- розрізняє овочі та фрукти;
- дотримується правильного положення тіла під час письма;
- тримає правильно зошит та ручку під час письма.

Хід уроку

I. Організаційний момент. Ранкова зустріч.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Відгадування загадок.

- На городі виріс дужий,
круглий, жовтий і байдужий
до червоних помідорів,
до капусти і квасолі.
Хто це гордий карапуз?
Здогадалися?.. (*Гарбуз*)
- Кажуть, щоб хвороб не знати,
треба всім мене вживати.
Може ви мене з'їсте,
тільки сльози проллете. (*Цибуля*)
- В земляній сиджу коморі,
а коса моя надворі. (*Морква*)
- Борщ із нього варить ненька,
в нього шкірочка тоненька.
Солодкуватий він на смак,
Фіолетовий (*буряк*).

2. Бесіда.

- Які слова допомогли вам відгадати ці загадки? Чому?
- Кого можна описати такими словами: бурий, великий, вайлуватий? (*Ведмідь*).
- Яке питання поставимо до цих слів? (*Який?*)

3. Гра «Який предмет?».

Вчитель запитує, учні відповідають.

- Який хлопчик? Яка школа? Яке небо? Які діти?

Слова: старанний, нова, сине, чемні.

Це слова — назви ознак. Вони потрібні для того, щоб описати предмет і його можна було впізнати за ознаками. Слова — назви ознак відповідають на питання *який? яке? яка? які?*

4. Впізнання слів за їхніми ознаками.

Руда, хитра, пухнаста, хвостата — (*лисиця*).

Довгаста, солодка, оранжева — (морква).

Білокора, зелена, кучерява — (береза).

Прозора, чиста, смачна, джерельна — (вода).

III. Вивчення нового матеріалу. Робота з посібником (с. 14).

1. Слухання запису української пісні «Ходить гарбуз по городу». Відповіді на запитання (с. 13, зверху).

2. Опис овочів: колір, форма, розмір, смак.

3. Класифікація зображених предметів (овочі, фрукти, ягоди, тварини). Опис їх.

4. Робота із завданням на с. 13 (знизу).

— Які овочі потрібні для приготування борщу?

— Домалювати овоч, потрібний для борщу.

5. Фізкультвильонка.

Раз, два — дерева!

Три, чотири — вийшли звірі!

П'ять, шість — пада лист!

Сім, вісім — птахи в лісі!

Дев'ять, десять — он сунічки

підвели червоні личка!

6. Розвиток зв'язного мовлення. Робота з ілюстрацією на с. 14 (зверху).

7. Письмові завдання (с. 14). Виконати за зразком. Навести та розфарбувати.

8. Самостійна робота.

— Назвати зелений, круглий, прозорий предмет. (Повітряна кулька).

— Як треба поводитись у лісі?

9. Творча робота. Продовжити речення.

Котик сумний — зайчик

Хлопчик чистий — хлопчик

Клоун худий — клоун

М'яч великий — м'яч

Синій м'яч великий, а зелений —

Дерево високе, а куш —

Зайчик плаче, а білочка —

IV. Підсумок уроку.

1. Відповіді на запитання.

— З якими словами ознайомилися?

— На яке питання вони відповідають?

2. Гра «Впізнай».

Житній, свіжий, смачний (що?) —

Рідна, мила, привітна (хто?) —

Блакитне, голубе, чисте (що?) —

Охайні, старанні, наполегливі (хто?)